

(2) Komisija matičara se imenuje iz reda redovnih i vanrednih profesora, znanstvenih radnika i priznatih stručnjaka iz raznih oblasti, ovisno od prirode studija i stručnih naziva koji se stječu na visokoškolskoj ustanovi koja se osniva.

Članak 6.

(Konstituiranje komisije i izbor predsjednika)

(1) Konstituiranje komisije matičara vrši se na prvoj sjednici koju saziva najstariji član komisije i rukovodi sjednicom do izbora predsjednika.

(2) Predsjednika komisije matičara biraju članovi komisije matičara na konstitutivnoj sjednici, većinom glasova svih članova.

Članak 7.

(Način rada komisije)

(1) Komisija matičara radi u sjednicama.

(2) Kvorum za rad komisije matičara postoji ako sjednici prisustvuje više od polovine od ukupnog broja njenih članova.

(3) Komisija matičara donosi odluku većinom glasova svih članova.

Članak 8.

(Zapisnik)

(1) O radu na sjednici komisije matičara vodi se zapisnik.

(2) Zapisniku se prilažu kopije materijala koji je bio razmatran na sjednici.

Članak 9.

(Završetak rada komisije)

(1) Po završenom poslu, komisija matičara podnosi osnivaču izvješće o radu u roku utvrđenom aktom o imenovanju komisije.

(2) Usvajanjem izvješća komisija matičara prestaje sa radom.

Članak 10.

(Sredstava za rad komisije)

Sredstva za rad komisije osigurava osnivač visokoškolske ustanove.

Članak 11.

(Prestanak važenja ranijeg propisa)

Stupanjem na snagu ovog pravilnika prestaje da važi Pravilnik o radu komisije matičara („Službene novine Tuzlanskog kantona“, broj 17/00).

Članak 12.

(Stupanje na snagu)

Ovaj pravilnik stupa na snagu danom objavljivanja u „Službenim novinama Tuzlanskog kantona“.

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
TUZLANSKI KANTON
Ministarstvo naobrazbe,
znanosti, kulture i športa
Broj: 10/1-02-1286/10.
Tuzla, 25.1.2010. godine

MINISTRICA
Prof. dr. Mirzeta Hadžić-
Suljkić, v.r.

41

Na temelju članka 37. stavka 1. točke a) Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi («Službene novine Tuzlanskog kantona», broj 12/09.), Ministarstvo naobrazbe, znanosti, kulture i športa Tuzlanskog kantona, donosi

CJELOVITI RAZVOJNI PROGRAM PREDŠKOLSKOG ODGOJA I NAOBRABE

I

Cjeloviti razvojni program predškolskog odgoja i naobrazbe: opće odredbe, uvod, ciljeve predškolskog odgoja i naobrazbe, principe predškolskog odgoja i naobrazbe, aspekte razvoja i ostvarivanja posebnih zadataka, metodičko-didaktičke upute odgajateljima, sadržaj predškolskog programa prema uzrastima, te profil i stupanj stručne spreme uposlenika njege, odgoja i naobrazbe u predškolskim ustanovama.

1. OPĆE ODREDBE

Na temelju članka 21. Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi i članka 35. Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi, zajednička jezgra treba da omoguće da se:

1. U svim javnim i privatnim predškolskim ustanovama u Bosni i Hercegovini i na području Tuzlanskog kantona se uspostavlja i primjenjuje zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za rad u predškolskim ustanovama.

2. Zajednička jezgra programa i plana trebaju:

- garantirati i osigurati kvalitetan odgoj i naobrazba za svu djecu i dostizanje zadovoljavajućeg standarda znanja, vještina i sposobnosti;
- osigurati dosljednost kvaliteta odgojnog i obrazovnog standarda u svim predškolskim ustanovama u Bosni i Hercegovini i Tuzlanskom kantonu;
- osigurati primjenu programa koji odgovaraju razvojnim potrebama djece predškolske dobi;
- kroz odgojno-obrazovni proces osigurati razvoj pozitivnog odnosa i osjećaja pripadnosti državi Bosni i Hercegovini;
- osigurati zadovoljavajuću sukladnost programa, kao i njihovu prilagodljivost, sukladno specifičnim potrebama predškolske ustanove i lokalne zajednice;
- osigurati slobodu kretanja i jednak pristup predškolskom odgoju i naobrazbi;
- pored realizacije sadržaja iz zajedničkog jezgra cjelovitih razvojnih programa za rad u predškolskim ustanovama, javne i privatne predškolske ustanove na području Tuzlanskog kantona imaju slobodu da kreiraju i realiziraju određene sadržaje po svom izboru sukladno odredbama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi.

2. UVOD

2.1. Definicija predškolskog odgoja i naobrazbe

Predškolski odgoj i naobrazba je sastavni dio odgojno-obrazovnog sustava u Bosni i Hercegovini.

Predškolski odgoj i naobrazba je prvi specifičan dio odgojno-obrazovnog sustava, koji se bavi formiranjem osobnosti djeteta od navršenih šest mjeseci života do polaska u školu.

Stoga je najvažnija uloga predškolskog odgoja i naobrazbe da se kroz kvalitetno i pažljivo praćenje svakog djeteta odgovori na njegove razvojne potrebe i tendencije, međudejstvom obitelji i institucija, u dobro struktuiranim uvjetima socijalnog i materijalnog okruženja i osnaži dijete da se razvije do svojih optimalnih razina, poštujući prirodu cjelovitog učenja i razvoja.

Pri tome, odgajanje treba shvatiti kao širok pojam, kroz koji se isprepliću njega, zaštita, odgoj i naobrazba.

2.2 Uspostava zajedničke jezgre programa

U svim javnim i privatnim predškolskim ustanovama na području Kantona uspostavlja se i primjenjuje zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za rad u predškolskim ustanovama.

Zajednička jezgra programa i plana treba da:

- Garantira i osigura kvalitetan odgoj i naobrazbu za svu djecu i dostizanje zadovoljavajućeg standarda znanja, vještina i sposobnosti,
- Osigura dosljednost kvaliteta standarda odgoja i naobrazbe u svim predškolskim ustanovama na području Kantona
- Osigura primjenu programa koji odgovaraju razvojnim potrebama djece predškolske dobi,
- Osigura da se kroz odgojno-obrazovni proces razvija pozitivan odnos i osjećaj pripadnosti državi Bosni i Hercegovini,
- Osigura zadovoljavajuću sukladnost programa kao i njihovu prilagođenost specifičnim potrebama predškolske ustanove i lokalne zajednice i
- Osigura slobodu kretanja i jednak pristup predškolskom odgoju i naobrazbi za svu djecu.

Predškolski odgoj i naobrazba predstavlja temelj psihotjelesnog razvoja, odgoja i naobrazbe čovjeka. Predškolski odgoj i naobrazba je temelj cjeloživotnog učenja, usmjeren prema aspektima razvoja djeteta: intelektualnom, socio-emocionalnom, tjelesnom razvoju i razvoju kreativnosti i stvaralaštva, kojim se dijete podržava za kvalitetno uključivanje u konkretni socio-kulturni kontekst, društvo utemeljeno na znanju, uz njegovanje sopstvene duhovne i kulturne baštine.

Sukladno općim humanističkim i demokratskim težnjama razvoja društva, djeca predškolskog uzrasta imaju pravo na naobrazbu i ravnopravno uključivanje u svakodnevni život zajednice. Društvo ima odgovornost da stvara veće povjerenje u moć ranog djetinjstva i značaj ranog učenja razvijajući kapacitete, javnog i privatnog sektora, za ranu naobrazbu unutar jedinstvenog sustava odgoja i naobrazbe.

Dakle, u predškolskoj dobi stvaraju se temelji koji će se godinama nadograđivati i usavršavati, imajući u vidu mogućnosti djece predškolske dobi da brže usvajaju vještine i navike iz neposredne okoline. Stoga se propusti koji se učine u najranijem razvoju djeteta mogu samo donekle ublažiti, ali se ne mogu nikako nadoknaditi u kasnijim godinama života.

3. CILJEVI PREDŠKOLSKOG ODGOJA I NAOBRABZE

3.1. Opći cilj

Cilj predškolskog odgoja i naobrazbe u Bosni i Hercegovini i na Tuzlanskom kantonu je osigurati optimalne i jednake uvjete da svako dijete, bez diskriminiranja po bilo kom temelju, od rođenja do polaska u školu, razvija i ostvaruje sve svoje intelektualne i tjelesne sposobnosti, kao kompetencije, kroz različite vidove kvalitetnog profesionalno-autonomnog, institucionalnog i vaninstitucionalnog predškolskog odgoja i naobrazbe.

3.2. Posebni ciljevi

Ciljevi predškolskog odgoja i naobrazbe proizilaze iz općeprihvaćenih, univerzalnih vrijednosti demokratskog društva, te osobnog vrijednosnog sustava utemeljenog na specifičnostima nacionalne, povijesne, kulturne i vjerske tradicije naroda i nacionalnih manjina koje žive u Bosni i Hercegovini i na Tuzlanskom kantonu.

Predškolski odgoj i naobrazba treba da:

- osigura kvalitetne pedagoške aktivnosti tijekom kojih briga, njega i učenje čine jedinstvenu cjelinu;
- daju potporu pri razvoju povjerenja i samopouzdanja;
- osigura sigurno okruženje, a istodobno im pruža izazove kao i poticaje na igru i dječije aktivnosti;
- razvijanje kognitivnih sposobnosti djeteta neophodnih za razumijevanje prirode, svijeta u kojemu živi, sukladno potrebama i interesiranjima;

- razvijanje inicijative, radoznalosti, istraživačkog duha, mašte, intuicije, kritičkog promišljanja, učenja kao temelja cjeloživotnog učenja;
- poticanje razvoja tjelesnih sposobnosti, skladnog razvoja tijela i usvajanja zdravstveno higijenskih navika za zdrav život;
- razvoj socijalnih i emocionalnih sposobnosti, individualne odgovornosti za rad i život u zajednici, razvijanje samokontrole;
- razvoj govornih i komunikativnih sposobnosti;
- razvijanje svijesti o značaju zaštite i očuvanja prirodnog okruženja;
- njegovanje identiteta i osjećaja pripadnosti utemeljenih na tradiciji i kulturnoj baštini naroda Bosne i Hercegovine i Tuzlanskog kantona, europskih naroda i civilizacije uopće;
- pripremanje za školu i akademske programe učenja;
- stvaranje razvojnih pretpostavki i usvajanje socijalnih i moralnih vrijednosti demokratskog, humanog i tolerantnog društva;
- osposobljavanje za poštivanje ljudskih prava, temeljnih sloboda i razvoj sposobnosti za život u demokratski uređenom društvu;
- poticaj stvaralaštva, simboličkog i kreativnog mišljenja i izražavanja različitim medijima;
- omogućiti svoj djeci da utječu na sadržaje, aktivnosti, metode i ocjenjivanje aktivnosti na temelju njihove rastuće sposobnosti;
- osigurati da i djevojčice i dječaci imaju jednak uticaj na gore navedeni izbor, te da imaju iste mogućnosti sudjelovanja u aktivnostima.

4. PRINCIPI PREDŠKOLSKOG ODGOJA I NAOBRABZE

Principi na kojima se temelji predškolski odgoj i naobrazba, a koji se temelje na Konvenciji o pravu djeteta su:

- princip jednakog dostupa kvalitetnom programu predškolskog odgoja i naobrazbe;
- princip potpore cjelovitom i optimalnom razvoju svakog djeteta predškolskog uzrasta do polaska u školu;
- princip dosljednosti i ispunjavanja kvalitete programa predškolskog odgoja i naobrazbe u ruralnim i urbanim sredinama;
- princip razvojnosti programa predškolskog odgoja i naobrazbe;
- princip individualiziranja i rada u maloj i velikoj grupi;
- princip inkluzivnosti u odnosu na uzrast, sposobnosti, spol, socio-ekonomski status, vjersku i nacionalnu pripadnost;
- princip kontinuiteta i interaktivnog odnosa između različitih okruženja u kojima dijete raste;
- princip demokratije i pluralizma;
- princip autonomnosti, profesionalizma i stručne odgovornosti;
- princip usklađivanja odgojnih zahtjeva;
- princip cjelovitosti odgojno-obrazovnih utjecaja;
- princip dominacije igre i igrovnih postupaka;
- princip socijalnog integriranja i kontinuiteta s kulturnom i duhovnom baštinom svog okruženja;
- princip sukladnosti aktivnosti učenja s dobim, individualnim mogućnostima djeteta;
- princip kontinuiranog praćenja i hrabrenja djeteta;
- princip jedinstva i sukladnosti općih i posebnih ciljeva sustava odgoja i naobrazbe;
- princip očevidnosti;
- princip jasnoće;
- princip postupnosti;
- princip sistematičnosti.

5. ASPEKTI RAZVOJA I OSTVARIVANJA POSEBNIH ZADATAKA

5.1. Tjelesni razvoj

- podržavanje tjelesnog razvoja kao temelja cjelokupnog razvoja djeteta;
- podržavanje razvoja čula i čulne prirode učenja kao najprirodnijeg načina ranog učenja;
- jačanje tjelesnog zdravlja i otpornosti djece kao elementarnih uvjeta pravilnog razvoja svih organa i organskih sustava u ovoj uzrasnoj dobi;
- razvijanje navika, tjelesne higijene, hranjenja i kontrole izlučivanja.

5.2. Socio-emocionalni razvoj i razvoj ličnosti

- očuvanje integriteta djeteta u kontaktu sa svojim okruženjem;
- zaštita od nepovoljnih psihosocijalnih utjecaja;
- zaštita osjećanja;
- potpora razvoja primarnih socijalnih kompetencija;
- uvažavanje potreba druge djece i odraslih.

5.3. Kognitivni (saznajni) razvoj

- podržavanje aktuelnih mogućnosti djeteta da se uživa u pojave oko sebe;
- da koristi predmete i materijale za učenje;
- njegovanje osjetljivosti;
- motiviranje za postavljanje pitanja kao načina učenja i širenja saznajnih interesiranja.

5.4. Razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva

- poticaj djece na verbalno izražavanje misli, ideja i osjećanja u spontanim i organiziranim aktivnostima;
- stvaranje bogate i poticajne sredine u kojoj će dijete uvidjeti smisao i vrijednost usmenog i pismenog izražavanja;
- stvaranje uvjeta za usvajanje pravilnog maternjeg i književnog jezika;
- stvaranje uvjeta u kojima će djeca dalje razvijati simboličko i kreativno mišljenje i imaginaciju koristeći različite medije (govor, tijelo, linije, prirodne i vještočke materijale, boje, zvuke, slike, pokret, maske i kostime, informacijsko-komunikacijske tehnologije).

6. METODIČKO-DIDAKTIČKE UPUTE ODGAJATELJIMA

6.1 Planiranje i evaluacija

Planiranje odgojno-obrazovnog rada je uvjetovano brojnim faktorima koji utječu na procese planiranja (funkcija, struktura i organizacija ustanove). Svaka ustanova na specifičan način planira i realizira svoje planove ovisno od realnih potreba djece i uvjeta u kojima ona žive. Potreba za planiranjem postoji na više razina: planiranje koje se odnosi na rad ustanove u cjelini, na razini odgojne grupe, razini manje grupe i na razini svakog djeteta pojedinačno. U duhu s načelima rada s predškolskom djecom i uvažavanja djeteta, u proces planiranja uključena su i sama djeca i roditelji. Planiranju odgojno-obrazovnog rada prethodi sistematsko praćenje: posmatranje, slušanje, spremnost i sposobnost da se svako dijete upozna i razumije. U planiranju kao i u praktičnom radu, važno je dosljedno slijediti ciklus: posmatranje, planiranje, djelovanje, praćenje i procjena efekata djelovanja.

Evaluacija je sastavni dio svakog učenja, pa i učenja predškolskog djeteta. To je aspekt učenja koji vodi osvješćivanju znanja kako o radu odgajatelja, tako i kod same djece. Konstantno se evaluira rad cijele ustanove, sopstveni rad i napredak djece.

Planiranje je kontinuiran proces, i sastavni je dio odgojne prakse, a ne formalan proces. Istovremeno uz orijentaciju na krajnje

rezultate i sadržaje, pri planiranju treba voditi računa o procesu i vještinama koje će djeca dugoročno stjecati.

U procesu planiranja odgajatelji treba veliki dio vremena da posvete evaluaciji i samoevaluaciji sopstvenog rada. Evaluacija je srž pedagoškog angažmana. Ona ima pedagošku svrhu i opravdanje samo ako pomaže samoevaluaciji (osvješćivanju) onoga koji se vrednuje i onoga koji procjenjuje. Evaluacija je potencijalni sastavni dio učenja, kako odgajatelja, tako i djece. Samoevaluacija je procjena odnosa između namjera, našeg djelovanja i postignutih efekata. To je aspekt učenja koji vodi osvješćivanju znanja. Podsticanje smisla učenja kod djece vodi razvoju integrirane i zrele ličnosti. Podržavanje i stimuliranje svijesti o sopstvenom znanju, kako kod sebe, tako i kod djece, jedan je od jako bitnih zadataka odgajatelja. Konstruktivne razmjene i interakcije među djecom u malim grupama, zajedničko rješavanje problema i partnerske intervencije odgajatelja pomažu takve interakcije. Sa svoje strane, odgajatelj potiče dječije samouvide, njihovu svijest o sopstvenom znanju, sopstvenim primjerom – tako što opisuje, obrazlaže i procjenjuje sopstvene postupke, ali i postupke i načine rada djeteta.

6.2 Uloge odgajatelja u planiranju i evaluaciji

Tijekom procesa planiranja odgajatelju su neophodne vještine:

- Fleksibilnog planiranja (planiranje velikog broja sadržaja i situacija, organizacijskih formi i mjesta gdje će se učenje odigravati-da bi djeca imala dovoljno izbora)
- Planiranje mrežnog karaktera (razvijanje teme ili projekta)
- Planiranje dogovornog karaktera u kome učestvuju djeca, roditelji i drugi odgajatelji
- Planiranje sa povratnom spregom: plan-akcija-evaluacija, i na temelju nje, dalje planiranje
- Integracija opaženih nalaza o djeci (njihova interesiranja, sposobnosti, dešavanja) u neposrednu realizaciju plana
- Interaktivno reagiranje tokom realizacije aktivnosti (spremnost na preusmjeravanje; odustajanje od nekih dijelova tema; redefiniranje; uklapanje evaluacijskih nalaza u naredni plan)
- Planiranje suradnje s okruženjem i svim situacijama iz kojih se učenje djece može najoptimalnije ostvariti; otkrivanje različitih resursa i medija kroz koje djeca mogu učiti na različite načine
- Poznavanje velikog broja tehnika kojima će se procjenjivati napredak djece i sopstveni rad (sistematsko i neformalna posmatranja, razgovori s djecom, kolegama i roditeljima, vođenje zabilježki o djeci, vođenje dosijea o dječijim radovima i postignućima iz različitih razvojnih aspekata, korištenje skala procjene razvoja djeteta, upitnika, pravljenje video zapisa, praćenje djeteta preko neformalnih skala, vođenje intervjua i diskusija itd.)

6.3 Uloge odgajatelja u organizaciji situacija učenja

Na temelju zajedničke vizije o tome šta će raditi, odgajatelj zajedno s djecom, prije svega, kreira ambijent u kome će se učenje odvijati. U toku dužeg vremenskog perioda izbor tema pokriva sve aspekte razvoja djece, jer djeca imaju prirodnu potrebu da angažiraju sva svoja čula i potencijale.

Budući da treba da podstakne različite tipove učenja i razine znanja i vještina koje će djeca savladati kroz pojedinačnu temu, odgajatelj i dalje razmišlja o mogućim sadržajima i njihovom balansu.

Poslije „skiciranja“ nacrtu za sadržaje, odgajatelj pravi selekciju uzimajući one sadržaje koji više odgovaraju individualnim i grupnim karakteristikama djece, mogućnostima suradnje s roditeljima i lokalnom zajednicom i mogućnostima samostalnog rada djece, te bira one sadržaje koji mogu dovesti do bogatijih i zanimljivijih efekata i proširivanja dječijeg iskustva.

Uključivanje roditelja također se pažljivo planira, kao i suradnja s lokalnom zajednicom. Važno je planirati i druge aktivnosti koje se odvijaju van teme (obvezne svakodnevne tjelesne aktivnosti, posjete, suradnja s timom odgajatelja iz ustanove, suradnja s drugim profilima i akterima koji utječu na realizaciju rada).

Svaka tema ili projekt koji djeca i odgajatelji razviju u isto vrijeme odlikuje se i organizacijom i fleksibilnošću. Odgajatelj svakodnevno planira i organizira više različitih sadržaja i prilika za različite tipove interakcija i načina učenja. Svaki od ponuđenih sadržaja se na kraju dana zajedno s djecom analizira, da bi djeca postala svjesna onoga što se događalo. Kroz razgovor odgajatelj dobiva podatke o tome: ko se gdje igrao, šta je koja grupa radila, šta su naučili, šta je djeci bilo važno i kako se osjećaju. Zatim slijede aktivnosti u prisustvu cijele grupe djece.

Posebno je važno da odgajatelj isplanira način na koji će se on angažirati u radu s djecom: da li će biti samo suigrač, u kojoj će biti posrednik, u kojoj davati sugestije, u kojoj posmatrati dijete ili grupu djece i na koji način, u kojoj grupi ili situaciji će uključiti roditelje i na koji način, da li će s djecom nešto zajedno praviti, da li će nešto analizirati i istraživati, ko će za koji dio biti zadužen (drugi odgajatelj, volonter, roditelj i sl.).

Odgajatelji treba da poznaju vrijednosti različitih sadržaja, da znaju kako da ih predstavljaju djeci i da artikuliraju ideje i načine na koje će djeca sama doći do odgovora, kako da osmisle i organiziraju situacije u kojima će djeca biti aktivna i raditi timski, da znaju pažljivo da slušaju djecu i da olakšaju primjenu dječijih ideja, tako da one imaju dogovor o sutrašnjem danu. Taj razgovor se može voditi i u jutarnjim satima, ali su važne u razvoju vrijednosnih orijentacija i kreiranju određenih vještina.

7. SADRŽAJ PREDŠKOLSKOG PROGRAMA

Struktura i sadržaj predškolskog programa uređeni su kroz četiri aspekta razvoja: tjelesni, socijalno- emocionalni i razvoj ličnosti, intelektualni razvoj i razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva.

Svi aspekti razvoja podržani su sustavom učećih i igrolikih aktivnosti i mrežom ishoda učenja u okviru integriranog programa, što odgovara prirodi djeteta i njegovom cjelovitom gledanju na svijet i saznavanju.

Sustav učećih aktivnosti integriran je mrežom ishoda učenja, potencijalnim sadržajima aktivnosti i igrama, prema različitim uzrasnim karakteristikama.

Ishodima su definirane razvojne promjene i postignuća djeteta u njegovim pojedinim aspektima razvoja na određenoj uzrasnoj razini. Njima su određeni konkretni ciljevi učenja i razvoja djeteta, proizašli iz općih ciljeva predškolskog odgoja i naobrazbe, prekretnica u psihotjelesnom i mentalnom razvoju djece, strukturiranog i za djecu prihvatljivog nasljeđa do kojeg je nauka došla i sadržaja iz djetetovog najužeg socijalnog miljea. Izraženi su terminima dječijeg ponašanja i predstavljaju sve ono što predškolsko dijete zna, umije i može da uradi ili će moći uraditi uz iskusnijeg vršnjaka ili odraslog, te stavovima i vrijednostima koje dijete određenog uzrasta i nakon procesa učenja i razvoja ima. Ishodi govore o znanjima, vještinama i stavovima djeteta kao kompetencijama s kojima dijete ide k naprednoj razini znanja.

Cjeloviti predškolski program predstavlja okvir za konkretne programe predškolskog odgoja i naobrazbe u predškolskim ustanovama, odnosno, odgojnim grupama širom Bosne i Hercegovine, bez obzira na njihov pravni status.

Program predškolskog odgoja obuhvaća sva iskustva koja djeca stječu, planirana i neplanirana, izravna i neizravna, u sredini materijalnoj i socijalnoj, koja je uređena na taj način da podržava njihovo učenje i sveukupni razvoj. Obuhvaća i sve aktivnosti, događaje, rituale, običaje odraslih i djece u vrtiću i izravne i neizravne utjecaje iz okruženja. Uključuje individualna i grupna iskustva iz aktivnosti i praktičnog života djece i odraslih.

Suvremena predškolska ustanova ima zadatak da djeci osigura povoljnu društvenu i materijalnu sredinu sa svim potrebnim uvjetima i podsticajima za razvoj bogatih, raznovrsnih i osmišljenih

aktivnosti, kojima ona mogu da se bave koristeći svoje ukupne potencijale za razvoj sposobnosti. Predškolska ustanova treba da predstavlja sredinu u kojoj se svako dijete osjeća sigurno i prihvaćeno, da bi moglo sigurno i relativno samostalno da ispituje svijet oko sebe, stičući pozitivna iskustva koja će se izraziti kroz sklonost i sposobnost za aktivno učestvovanje u životu i radu zajednice djece i odgajatelja, kakvu predstavlja odgojna grupa. Ovo opće aktiviranje djeteta, a posebno njegovo osposobljavanje za samostalno, ali i udruženo djelovanje, najvažnija je pedagoška funkcija predškolske ustanove.

a) Cjeloviti razvojni program

1) Cjeloviti razvojni program predškolskog odgoja i naobrazbe utvrđuje obim i sadržaj odgojno-obrazovnog rada, metodologiju i didaktičko-metodičke upute za odgajatelje.

2) Cjelovit razvojni program obuhvaća program njege, odgoja i naobrazbe, zdravstvene zaštite, ishrane i socijalne zaštite djece predškolske dobi i to:

- a) za djecu od šest mjeseci do tri godine starosti,
- b) za djecu od tri do šest godina starosti.

3) Cjelovit razvojni program obvezno se ostvaruje u predškolskoj ustanovi, u ustanovi za djecu bez roditeljskog staranja ili u drugim odgojno-obrazovnim ustanovama u kojima se radi s djecom predškolske dobi.

b) Program njege i odgoja djece uzrasta do tri godine

Temeljni zadatak odgoja djece ranog uzrasta je očuvanje, podržavanje i oplemenjivanje spontanog izraza djeteta u odnosu na okolinu i poštivanje njegove individualne osobenosti u otkrivanju svijeta i razvoju.

Njegu djece do tri godine realiziraju medicinske sestre, a u odgojne procese postupno treba uvoditi i odgajatelje ovisno od mogućnosti, kako i predviđa znanstvena i zakonska regulativa.

Temeljni zadaci su:

- očuvanje i unapređivanje zdravlja djece (kroz aktivnosti preventivno-zdravstvene zaštite)
- njegovanje, podsticanje i oplemenjivanje spontanog razvoja djeteta (kroz različite sustave i oblike aktivnosti i igre)
- uvažavanje specifičnosti uzrasta i individualnih potreba djeteta
- stvaranje povoljne socijalno- emotivne klime i strukturiranje odgojne sredine koja zadovoljava potrebe i motivira dijete

Period adaptacije je posebno važan period u procesu prilagođavanja djeteta na novu sredinu i iz tog razloga treba pažljivo planirati aktivnosti koje djetetu omogućuju lakši boravak u grupi. Aktivnosti koje u tom smislu sestre realiziraju spadaju prije svega, u domen suradnje s roditeljima kroz individualne kontakte, roditeljske sastanke, podjelu štampanog materijala, a sve u cilju upoznavanja roditelja djece koja se uključuju u vrtić, s onim što čini život i rad u jaslicama i potrebne pripreme za uključivanje djeteta u jaslice.

Na ovom uzrastu je jako važno jedinstvo njege i odgoja, što znači da sve životne situacije doprinose odgoju i razvoju i polako prerastaju u zajedničke organizirane oblike rada. Zbog toga treba uvoditi u rad i stručnjake različitih profila.

U bogaćenju dječijeg iskustva i podsticaja razvoja treba planirati posebne zadatke, sadržaje i aktivnosti u okviru:

- igre
- motoričkih aktivnosti
- senzo-perceptivnih aktivnosti
- socijalno- emotivnih odnosa

- glazbeno-ritmičke aktivnosti
- grafičko-likovne aktivnosti
- intelektualne aktivnosti
- jezičke aktivnosti
- aktivnosti dramatizacije

ulogu predškolskih ustanova, imajući u vidu ko sve i kako može da bude dio odgojno-obrazovnog procesa (suradnja) i vodeći računa o djetetu i njegovom okruženju.

Programski sadržaji i zadaci zahtijevaju poštivanje:

- uzrasnih mogućnosti djece
- različitih aspekata razvoja
- individualizacije u radu
- aktuelnosti u životnom okruženju
- pokazatelja praćenja rada (evaluacija)
- ostvarene suradnje s roditeljima i sredinom

c) Program odgojno-obrazovnog rada na uzrastu od tri do šest godina

U cjelodnevnom boravku prioritetni zadaci odgojno-obrazovnog rada sa djecom od tri do šest godina su:

- stvaranje povoljne sredine za učenje i razvoj
- bogaćenje i podsticanje dječjeg razvoja i napredovanja kroz socijalni, emocionalni, tjelesni i intelektualni razvoj
- praćenje razvojnih i individualnih karakteristika
- ostvarivanje što bolje suradnje na različitim planovima, odgajatelj–dijete, odgajatelj–odgajatelj, dijete–dijete, odgajatelj–roditelj, odgajatelj–šire okruženje...

Navedeni zadaci mogu se realizirati kroz planiranje i razvijanje tema, sadržaja, aktivnosti čije je polazište dato u Osnovama programa i na temelju čega se vrši operacionalizacija od strane odgajatelja (konkretni ciljevi, sadržaji i aktivnosti).

Programske osnove za rad s djecom od tri do šest godina, podrazumijevaju da odgajatelji u planiranju izdvoje ciljeve, rukovodeći se načelima rada, sagledavajući temeljnu funkciju i

Kroz razvijanje planiranih tema pretočenih u sadržaje i aktivnosti prati se i podstiče tjelesni razvoj, socio-emocionalni, intelektualni, razvoj komunikacije. Kroz sustav igara i aktivnosti (perceptivne, motoričke, otkrivačke, radne, zdravstveno-higijenske aktivnosti, aktivnosti izražavanja...) daje se podrška djetetu da upozna sebe, razvije sliku o sebi i svijetu koji ga okružuje.

Predškolski period je najburniji period razvoja djeteta i svaka od faza u okviru ovog perioda ima svoje specifičnosti. Uvažavanje ovih specifičnosti, kao i individualnih karakteristika svakog djeteta, uvjet je uspješnog odgojno-obrazovnog rada. Da bi taj rad bio znanstveno utemeljen i sukladan sa specifičnostima i razlikama u okviru pojedinih razvojnih faza, on treba da se odvija prema ovim Osnovama programa.

7.1. Struktura sadržaja predškolskog programa

I. TJELESNI RAZVOJ	II. SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ I RAZVOJ LIČNOSTI	III. INTELEKTUALNI RAZVOJ	IV. RAZVOJ GOVORA, KOMUNIKACIJE I STVARALAŠTVA
A. Ishodi vezani za raznovrsne oblike kretanja	D. Ishodi društvenih aktivnosti	I. Ishodi otkrivačko-pronalazačko- saznajnih aktivnosti	L. Ishodi aktivnosti govora, komunikacije i pismenosti
B. Ishodi perceptivno-motoričkih aktivnosti	E. Ishodi afektivnih aktivnosti	J. Ishodi logičko-matematičkih aktivnosti	M. Ishodi dječijeg stvaralaštva, govorno dramsko, plesno- glazbeno, likovno-modelarsko
C. Ishodi zdravstveno-higijenskih aktivnosti	F. Ishodi ekoloških aktivnosti	K. Ishodi grafomotoričkih aktivnosti	
	G. Ishodi praktičnih aktivnosti (radnih i prometnih)		

7.2. Program prema uzrastu

OSNOVE PROGRAMA za djecu dobi 6-12 mjeseci	
Manifestacije – očekivani ishodi	Potencijalne aktivnosti
Razvoj krupne motorike	
<ul style="list-style-type: none"> • Sjedi na kratko bez podrške, premiješta igračke iz ruke u ruku • Podiže se do sjedećeg položaja uz malu pomoć • Sjedi samostalno, počinje da puzi, stoji uz pridržavanje • Samostalno se podiže u stojeći položaj • Hoda uz pridržavanje, hoda uz držanje za jednu ruku, puzi 	<ul style="list-style-type: none"> • Hrabrenje na samostalno umjereno sjedenje, puzanje, pokušaje stajanja • Stimuliranje puzanja i hodanja
Razvoj fine motorike (okulo-motorna koordinacija i prakcija)	
<ul style="list-style-type: none"> • Doseže i hvata predmete na dohvat ruke, lupka i tresе predmet • Uzima predmet prstima i palcem (intermedijalno) • Hvata sitne predmete palcem i kažiprstom (hvat „pinceta“) • Horizontalno pomjera predmet, naprijed-nazad • Namjerno ispušta predmet u kutiju, oponaša šaranje olovkom po papiru 	<ul style="list-style-type: none"> • Manipulativne aktivnosti s različitim privlačnim sitnim predmetima • Perceptivno-motoričke aktivnosti s poznatim predmetima i hrabrenje na složeniju manipulaciju predmetima
Razvoj perceptivnih sposobnosti	
<ul style="list-style-type: none"> • Posmatra i dodiruje svoj lik u ogledalu • Očima prati loptu koja se kotrlja • Prepoznaje mnoge predmete iz svog okruženja <p>• INDIKATOR RAZVOJNIH POTEŠKOĆA: Izostaju reakcije na slabije zvuke</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Igre sa ogledalom i kotrljajućim igračkama • Pokazivanje i imenovanje predmeta na jednostavan način • Igre zvučnim igračkama-zvečke, igre imitacije s ponavljanjem zvukova (maca i cuko)
Razvoj kognitivnih sposobnosti	
<ul style="list-style-type: none"> • Asocijativno učenje • Igra se bacajući predmete na pod • Traži neposredno skriveni predmet: učenje putem IMITACIJE • Pronalazi skriveni predmet • Traži predmete izvan vidnog polja • Učenje putem pokušaja i pogrešaka <p>• INDIKATOR RAZVOJNIH TEŠKOĆA: ne pokazuje interesiranje za predmete iz okoline</p> <p>• INDIKATORI RAZVOJNIH TEŠKOĆA: predmete ne istražuje već ih trpa u usta</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Igrolike aktivnosti „SKRIVAČA“, skrivanje i pronalaženje predmeta • Igrolike aktivnosti skrivanja, pronalaženja, u početku ponavljanjem iste pozicije predmeta, a kasnije promjenom, izmještanjem • Manipulativne igre za razvoj sitne i krupne motorike • Vježba koordinacije „oko-ruka“
Razvoj govornih sposobnosti	
<ul style="list-style-type: none"> • Izgovara više određenih slogova uz promjenu jačine i visine tona • Brblja, jasno spaja slogove (ba ba), razumije jednu riječ • Razumije nekoliko riječi • Na nalog okreće glavu prema poznatoj osobi • Imitira nekoliko glasova • Izvršava jednostavne naloge: dodi, nemoj 	<ul style="list-style-type: none"> • Stimuliranje na ponavljanje glasova i slogova koji su poznati u govornim manifestacijama • Igrolike aktivnosti u kojima su jednostavni nalozi i hrabrenje na govorne improvizacije djeteta
Socio – emocionalni razvoj	
<ul style="list-style-type: none"> • Igra se skrivača „ku ku“ • Spava oko 15 sati, hrani se keksom, reagira na svoje ime, aktivno se vezuje za jednu osobu, strah od stranih osoba, rezervirano ponašanje • Pije iz šoljice uz pomoć odraslog • Reagira na zabranu prekidom započete aktivnosti, • Pomaže pri oblačenju, samostalno prinosi hranu ustima, pokazuje interesiranja za djecu i odrasle <p>• INDIKATOR RAZVOJNIH TEŠKOĆA: ne odgovara na emocionalne podražaje iz okoline, produžena stanja iritiranosti, ne uspostavlja kontakt oči u oči</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Igrolike aktivnosti skrivača i skrivanja, hrabrenje na socijalni kontakt sa okolinom • Osamostaljivanje u ishrani • Manipulativne igre raznim dostupnim i sigurnim predmetima • Povremeni kontakti sa drugom djecom • Igra „Radi ono što radim ja“ • Igre očiglednim sredstvima • Igra koja uključuje čula (zvuk, vid, dodir) • Pjevanje uspavanki i igre tašunanja

• OSNOVE PROGRAMA za djecu uzrasne dobi od 1 – 3 godine	
• Manifestacije – očekivani ishodi	• Potencijalne aktivnosti
• Razvoj perceptivnih sposobnosti	
<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznavanje likova i predmeta na slici (pas, mačka) • Brzo lokalizira izvor zvuka • Ispravlja sliku izvrnutu naopako • Lokalizira zvuk iz druge prostorije • Imenuje jednu boju • Prepoznaje fine detalje na slici • Prepoznaje sebe na fotografiji • Pronalazi određenu knjigu po izgledu • Razlikuje hladno od toplog • Razvrstava žetone po boji ili po veličini (tri boje ili veličine) 	<ul style="list-style-type: none"> • Prvi dodir sa slikovnicama • Senzorno-perceptivne aktivnosti • Elementarne aktivnosti s predmetima • Upoznaje prostorije ustanove i postupno se orjentiše u njima • Igrolike aktivnosti s knjigama • Razvrstavanje predmeta na jednostavne klase • Igre: kakvo je danas vrijeme, gdje stoje igračke, kako se zove moja učiteljica, kako se zovu moji drugari • Svakodnevne prirodne situacije pri obavljanju njege za bogaćenje dječijeg čulnog doživljaja (voda je topla ili hladna, da sapun miriše, da je peškir mekan, da su ruke hladne, da je košulja crvena ili..., lijepa, da su čarape tople i slično) • Da vide i dožive prirodne pojave (kiša pada, snijeg pada, vjetar puše, sunce grije, lišće, trava, cvijeće...) • Neposredno manipuliranje prirodnim materijalima: trava, voda, šumski plodovi, kamenčići, lišće, snijeg...
• Razvoj kognitivnih sposobnosti	
<ul style="list-style-type: none"> • Na zahtjev pokazuje predmete iz neposredne okoline • Na zahtjev pokazuje na sebi tri dijela tijela (oko, glava, nos) • Počeci simboličke igre • Poslije pokazivanja stavlja 4 šoljice na 4 tanjirića • Koristi sredstva u rješavanju problema • Dovodi predmete u međusobni odnos i djeluje jednim predmetom na drugi • Savladava jednostavne prepreke • Na zahtjev pokazuje 5 dijelova tijela • Izdvaja jedan predmet iz hrpe • Učenje uvidanjem • Daje „još jedan“ • Slaže 4 kockice u kvadrat • Razlikuje i razvrstava veliko i malo • Uočava količinu mnogo-malo • Izvršava 3 naloga • Postavlja pitanja • Prepoznaje najdužu od 3 linije i najveću od 3 lopte • Prepoznaje boje-tri 	<ul style="list-style-type: none"> • Hrabrenje da se identificiraju dijelovi tijela • Simbolička igra oponašanjem • Funkcionalne igre, igre skrivanja • Prve slikovnice, intelektualne aktivnosti, igre skrivanja predmeta, razne igre skrivanja koje počivaju na novoj sposobnosti da traži predmet koji nestaju iz opazajnog polja • Intelektualne aktivnosti istraživanjem predmeta i okoline • Redovni kontakti s prirodom • Razvijanje preciznije diferencijacije po obliku • Aktivnosti kombiniranja složenije igre skrivanja • Konstruktorske igrolike aktivnosti s građenjem po zadatom modelu • Govorne igrolike aktivnosti za bogaćenje govornog iskustva • Igra uloga prema afinitetima • Korištenje znakova (igre pokazivanja) • Upoznavanje pojmova: sunce, kiša, oblak, vjetar, prostor, oblik • Istražujemo naša čula • Upoznajmo svoje tijelo • Upoznavanje i usvajanje kulturno higijenskih navika kroz igre (hvala, molim, izvoli, dobar dan...)
Razvoj govornih sposobnosti	
<ul style="list-style-type: none"> • Glasom izražava želje, razumije da poznate stvari i osobe imaju imena • Koristi rečenicu od jedne riječi • Koristi 6 riječi • Imenuje jedan predmet na zahtjev, spaja imenicu i glagol • Zna više fraza od dvije riječi, tipa imenica-glagol • Prepoznaje 8-12 slika • Koristi imenice, glagole i pridjeve; Izgovara svoje ime na zahtjev; Upotrebljava 200-250 riječi <ul style="list-style-type: none"> • Govori o sebi u trećem licu • Završava posljednji slog ili riječ stiha poznate pjesmice • Razumije tri prijedloga: recituje kraće recitacije • Upotrebljava zamjenice i množinu, koristi zamjenicu „ja“, traži da mu se pričaju omiljene priče, upotrebljava 600-800 riječi (na kraju perioda) <ul style="list-style-type: none"> • INDIKATORI RAZVOJNIH TEŠKOĆA: zaostao govor, ne govori i ne razumije govor <ul style="list-style-type: none"> • INDIKATORI RAZVOJNIH TEŠKOĆA: Zamuckivanje i mucanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Imenovanje stvari i predmeta • Hrabrenje na izgovor duže govorne cjeline-fraze • Jezičke aktivnosti-verbalne • Komunikacije-verbalno sporazumijevanje • Djelovanje na vokalizaciju • Spontane govorne igre djeteta • Saznajne aktivnosti • Igrolike aktivnosti sa govornim cjelinama, igre riječima slušanjem i oponašanjem gramatički-književno pravilnog rječnika • Aktivnosti slušanja govora i bogaćenja aktivnog rječnika • Igre imenovanja predmeta i slika • Imenovanje pojedinih predmeta na slikama • Aktivni govor djeteta (pojedinačne riječi dvočlanih rečenica, višočlani iskazi) • Govorne improvizacije i govorne vježbe • Pričanje bajki i basni • Recitiranje • Opisivanje • Igre predstavljanja • Jezičke aktivnosti • Memoriranje brojalica i kratkih recitacija uz pokazivanje: En ten tini, Ram tam, Eci peci pec i sl. • Razgledanje slikovnica i druge jednostavne literature, imenovanje onoga što vidi (predmet, oblik, boju...) • Kratke dramatizacije: Lisica i pijetao, Maša i medo... • Igra: Telefon • Pjevanje pjesmica grupno i individualno

Socio – emocionalni razvoj	
<ul style="list-style-type: none"> • Strah od nepoznatih osoba dostiže vrhunac • Reagira na svoje ime • Ponavlja aktivnosti kojoj se ukućani raduju, igra solidarna, javljaju se znaci ljubomore, negoduje kada drugo dijete privlači pažnju na sebe • Skida gaćice, zatvara rajfešlus, pije samo iz šolje • Početak paralelne igre, uživa u igrama borbe i premetanja sa vršnjacima • Bezbrizni napadi vriske, bijesa i smijeha • Ostaje kraće vrijeme sa nepoznatom osobom • Oblači dijelove odjeće • Inicira vlastitu igru • Prihvata igru JA-TI, • Na vrijeme traži tutu, uz podršku zna koristiti WC šolju, ne mokri noću • Uživa pomažući odraslima u aktivnostima, igru često prati govorom, koristi fraze učtivosti, pokušava da pospremi igračke, dobiva napade bijesa pri sputavanju • INDIKATORI RAZVOJNIH TEŠKOĆA: nekontrolirano slinjenje, postoje intervali odsutnosti, stereotipni pokreti • INDIKATORI RAZVOJNIH TEŠKOĆA: nemotivirana agresivnost prema sebi i drugima, bezrazložni strahovi, odsustvo straha od realnih opasnosti, potencirani znaci izolacije 	<ul style="list-style-type: none"> • Afektivne igrovne aktivnosti • Oponašanje odraslih • Hrabrenje na samostalnost pri hranjenju, kontakt s drugom djecom, glazbeno-ritmičke aktivnosti, igre plesom, pjevanje jednostavnih pjesama, slušanje glazbe instrumentalnog karaktera, cupkanje u mjestu, njihanje tijela, pljeskanje dlanovima • Glazbeno-ritmičke aktivnosti • Igre hvatanja, slušanja glazbe • Igrolike aktivnosti s oblačenjem i odijevanjem • Simboličke igrolike aktivnosti • Jednostavne igrolike društvene aktivnosti • Grupne aktivnosti s gotovim pokretnim igrama • Stimuliranje na redovno pospremanje prostora za boravak sukladno mogućnostima • Dramatizacija priča- najbolje je koristiti ginjol lutke, ona se obraća djeci izražajnim glasom koji se modificira u ovisnosti od situacije i uloge koju tumači u ovisnosti od emocionalnog toka onoga o čemu se priča • Veoma je važno držanje tijela, pokreti i boja glasa koje variraju prema situaciji, od uloge do uloge • Igre oponašanja odraslih: Odlazimo u prodavnicu, U kuhinji, Idemo u šetnju... • Zajedničke proslave rođendana i praznika kroz glazbene i plesne aktivnosti-priredbe • Igre osjetila: Kakvog je okusa • Igre za upoznavanje sebe i druge djece: Gledam se u ogledalu, kaži mi šta da provjerim-ispred ogledala • Razvoj ritma uz korišćenje udaraljki, doboša, improviziranih instrumenata • Slušanje glazbe i kretanje uz glazbu • Igre koje jačaju grupnu dinamiku i pripadnost grupi (Ringe, ringe, raja; Igre prozivanja) • Učenje granica, razlikovanje važnog od nevažnog, šta je dozvoljeno a šta ne • Rad glinom, plastelinom i tečnim bojama
Razvoj krupne motorike	
<ul style="list-style-type: none"> • Trči, šuta loptu bez gubitka ravnoteže • Otvara vrata • Penje se uz stepenice bez pridržavanja • Baca predmet u određenom pravcu • Silazi niz stepenice bez pridržavanja, stepenik po stepenik • Skakuće na obje noge kao zeko • Hoda na prstima i peti naprijed-nazad • Preskače preko visine 5 cm • Kratko stoji na jednoj nozi: trči stabilno i brzo • INDIKATOR RAZVOJNIH TEŠKOĆA: okupiranost jednom aktivnošću koja se ponavlja • INDIKATOR RAZVOJNIH TEŠKOĆA: stalno u pokretu- hiperkinetično, motorno nespretno 	<ul style="list-style-type: none"> • Raznovrsne aktivnosti kretanja uz korišćenje rekvizita pri kretanju • Motoričke aktivnosti-hodanje, penjanje • Igre igračkama: bacanje-kotrljanje • Igrolike aktivnosti s raznovrsnim oblicima kretanja: hodanje, trčanje, skakutanje, preskakanje • Raznovrsne aktivnosti rješavanja praktičnih problema, dohvatanja, približavanja, odgurkivanja, izguravanja, privlačenja i izvlačenja • Skakutanje po zadatim poljima • Formiranje kruga i kolone • Oponašanje pokreta domaćih i šumskih životinja • Kotrljanje, šutanje, bacanje i hvatanje lopte • Razvijanje mišića ramena i nogu: Jedan, dva, tri, okreni se sad ti; Berem, berem grožđe i sl. • Trčanje u zadatom prostoru • Provlačenje kroz obruč • Preskakanje manjih predmeta: konop, šal i sl. • Vožnja bicikla u ležećem položaju • Vježbe hvatanja i dodavanja • Slaganje velikih puzzle od spužve • Igre prstima i bojom • Mirna igra – Auto u garažu, Za zvonce, Balon i sl. • Dodavanje lopte sjedeći na podu • Djeci treba omogućiti da guraju vuku i voze različite predmete i igračke (razna kolica, automobile, voziče, likove životinja na točkovima, sanduke, stolice, veće kocke, jastuke i slično, kao i da se provlače ispod stola, klupe prečke, kanapa i slično. • Bacanje veće lopte na dole, manje lopte u dalj, kotrljanje veće lopte ispod stola, stolice i slično.

Razvoj fine motorike (okulo-motorna)	
<ul style="list-style-type: none"> Baca predmete bez određenog pravca Lista knjigu stranicu po stranicu Vadi sitne predmete iz bočice Crta spiralne linije Kotrlja loptu i valjak Savija papir na pola, gradi kulu od 6 kocki Gradi kulu od 7 kocki Slaže kocke u nizu Oponaša provlačenje crte vodoravno i uspravno Siječe makazicama bez preciznosti Precrtava krug kad mu se pokaže Jede viljuškom, pravi harmoniku od papira, slika vodenim bojicama INDIKATORI RAZVOJNIH TEŠKOĆA: nespretno hvata, trema ruku 	<ul style="list-style-type: none"> Grafičko-likovne aktivnosti-šaranje Želja za preodijevanjem Igra lijevanja i prolijevanja vode i drugih sitnih materijala Igre slikovnicama, materijalima za slaganje Igrolike aktivnosti jednostavnim konstruktorskim materijalom Igrolike aktivnosti sa konstruktorskim materijalom: papir, plastelin, tijesto u boji, pribor za crtanje Igrolike aktivnosti sa slikanjem: otiskivanje šake, stopala, slikanje prstima, slikanje klikerima i sl. Korišćenje jednostavnih prirodnih i vještačkih materijala za kidanje, gužvanje, lijepljenje... Korišćenje boja za otiskivanje i slikanje prstićima, spužvicama, šablonima... Crtanje jednostavnih oblika, linija Slaganje velikih jednostavnih slagalica-umetaljki Pronađi par-boje i oblici
SADRŽAJI PROGRAMA za djecu uzrasne dobi 4 godine	
• OČEKIVANI ISHODI	• POTENCIJALNE AKTIVNOSTI
• 1. KOMUNIKACIJSKE SPOSOBNOSTI	
<ul style="list-style-type: none"> Počinje razumijevati rečenice tipa „idemo u zoo sutra“ Na pitanje koliko ima godina podigne toliko prstića Zna svoje ime i prezime Govor je razumljiv, još preovladava egocentričan govor (samogovor), razgovara rečenicom od 3 i više riječi, ponavlja najmanje jednu rimu i može pjevati pjesmicu, postavlja pitanja: gdje, kako i zašto?, prepričava događaje onim redom kako su se dogodili, broji do 5 bez razumijevanja, slijedi uputu: unutra, vani navrh, iza 	<ul style="list-style-type: none"> Igre koje bogate iskustvo o sebi i neposrednoj okolini Životno praktične i radne igre-vezane za potrebe djeteta Funkcionalne, simboličke igre Dobar govorni model odgajatelja Igra: Ko sam ja Proslave rođendana i praznika Igra uloga: Oponašanje ljudi koji brinu za naše zdravlje (ljekar, zubar, medicinska sestra) Igra: Mirišem, probam, dodirujem Artikulacija i diskriminacija glasova (govorne igre) - Na slovo, na slovo Pričanje priče po nizu slika Orjentacija u prostoru kroz igru-Slijedi uputu
• 2. MOTORIČKE SPOSOBNOSTI	• POTENCIJALNE AKTIVNOSTI-sadržaji
<ul style="list-style-type: none"> Balansiranje na jednoj nozi 5-10 sekundi Skače na jednoj nozi 3-4 puta uzastopno, skače sunožno Hvata dobačenu loptu, crta ravnu crtu i krug Uspješno slaže 6 kocki jednu na drugu Rukuje glinom: oblikuje kuglice, zmiije, kekse, reže komadiće makazama Koristi palac kod držanja olovke ili hvatanja 	<ul style="list-style-type: none"> Gradenje-konstruiranje Šetnje, igre na otvorenom koje podstiču sve oblike kretanja Izražavanje i stvaranje-manipulacija predmetima Igre: Gradimo vrtić za sve nas, Gradimo kuću ili zgradu u kojoj živimo, Pravimo kule u pijesku Šetnje sa drugarima po dvorištu Igra: Čije je ovo dijete (formiranje kruga) Otiskivanje dlanova i stopala u pijesku Vježbe- skakanje na jednoj i obje noge Igre: U dvorištu, Širi, širi, Poskoči ako ti je drago Grafomotoričke vježbe: Spoji točkice (predvježbe pisanja-radni listovi) Vježbe organiziranog kretanja i postavljanja u kolonu, po jedan, po dvoje-u paru Igre: putujemo autobusom, vozom Pokretne igre: Ide maca oko tebe, Lisica i pilići, Medo i pčele, Vrabac skače u kolu Priprema materijala za izradu kolaža (kidanje i gužvanje papira)
• 3. SAMOSTALNOST	• POTENCIJALNE AKTIVNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> Pere ruke bez pomoći i koristi toalet samostalno Iz kašike mu se ne prosipa hrana Oblači majicu i rukavice, obuva se bez zavezivanja Otkopčava i zakopčava veliku dugmad Briše nos kad ga se podsjeti 	<ul style="list-style-type: none"> Kulturno-higijenske navike Samoposluživanje (obrokom) „Ja mogu, ja znam“ Briga za svoje potrebe (tijelo), fiziološke potrebe i sl.

<p>• 4. SOCIJALNO-EMOTIVNE SPOSOBNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Igra se samo za sebe • Pridružuje se djeci u igri • Dijeli igračke • Prihvata modele socijalnog ponašanja i pravila igre • Imitira djecu, odrasle i životinje • Čeka na red • Iskazuje osjećanja ponašanjem i riječima • Svjesno isprobava zabrane 	<p>• POTENCIJALNE AKTIVNOSTI-sadržaji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktivnosti koje podstiču radoznalost i aktivan odnos prema svijetu i okolini • Simboličke igre, imitativne • Igre s pravilima • Druženje s djecom • Imenuje prijatelja, prijateljicu • Igra: Ko me zove • Pripremamo zabavu za drugare • Imitativna igra: Uradi isto što i ja • Imitativna igra: Obiteljski ručak, Sat raspoloženja, Kaži kako se ja osjećam, Utješi uplakanu lutku • Igra uloga: Tata i ja popravljamo auto • Igre pantomime • Društvene igre: Čovječe ne ljuti se, Loto slike
<p>• 5. SPOZNAJNE SPOSOBNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje i slaže temeljne boje: žuta, crvena, plava, zelena • Stavlja oblike u odgovarajuća ležišta-zna veličine • Imenuje i kratko objašnjava sliku (pažnja traje 5-10 minuta) • Grupiše predmete po nekom svojstvu (razlikuje lagano i teško) • Zna sastaviti priču • Slaže 6-dijelnu slagalicu • Dodaje ruku ili nogu nedovršenom čovjeku • Zna što je isto a što različito • Razlikuje spolove • Imenuje kvadrat i krug 	<p>• POTENCIJALNE AKTIVNOSTI-sadržaji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktivnosti koje podstiču radoznalost i aktivan odnos prema svijetu i okolini • Gledanjem, slušanjem, dodiranjem, mirisom • Iskustvo o sebi-tjelesno Ja • Grupiranje predmeta (npr. "čarobna vreća" s predmetima) • Imenuje prijatelja, prijateljicu
<p>SADRŽAJ PROGRAMA za djecu uzrasne dobi 5 godina</p>	
<p>• OČEKIVANI ISHODI</p>	<p>• POTENCIJALNE AKTIVNOSTI-sadržaji</p>
<p>• 1. KOMUNIKACIJSKE SPOSOBNOSTI</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Razumije i koristi komparaciju pridjeva • Postavlja pitanja: kada, kako i zašto • Priča priču bez slike kao podsjetnika • Govor razumljiv i koristi sve vrste riječi • Može izbrojati do 10 predmeta na stolu • Imenuje što ne pripada grupi, npr.: što nije životinja • Pita i ako zna odgovor • Odrađuje seriju od 3 upute 	<ul style="list-style-type: none"> • Podsticanje komunikacijskih vještina: dijete-dijete, dijete-odgajatelj • Verbalnim izražavanjem • Neverbalnim izražavanjem, tijelom (cjelokupna motorika) • Glasovnim sposobnostima, likovnim, scenskim, uz ovladavanje komunikacije na maternjem jeziku • Teškoće u izgovoru • Pomoću logopeda, neispoljavanje mucanja i zamuckivanja • Igre ginjol lutkama • Opisivanje sličnosti i razlika među predmetima • Igra: Dopuni rečenicu, Izokrenuta priča, Na slovo na slovo, Dovrši započetu priču, Kaži obrnuto da bude smiješno, Pokaži pa kaži • Aktivnosti praktičnog komuniciranja: učtiva komunikacija, govorno snalaženje u različitim situacijama, razumijevanje govora drugih ljudi, neverbalna komunikacija-uočavanje, razumijevanje i reagiranje • Aktivnosti kulture usmenog izražavanja: pričanje na temelju posmatranja i pričanje na temelju niza slika, prepričavanje, lutkarske predstave • Upoznavanje s vrstama tekstova koji su dostupni i koriste se u svakodnevnim životnim situacijama kao što su: obavještenja, pisma, čestitke, razvijanje reklame, oglasi, poruke, panoi, recepti, prognoze, ulaznice, karte, pozdravi... • Svijest o pojmu riječi i dijelovima riječi: analitičko-sintetička vježbanja, rastavljanje i sastavljanje riječi na slogove i glasove, stvaranje novih riječi • Organiziranje igrovanih aktivnosti vezanih za uočavanje glasova izdvajanjem slogova, građenjem neobičnih glasovnih grupa, samoglasnici, suglasnici, uočavanje pozicije glasa u riječi (početak, sredina i kraj riječi),... • Vježbe artikulacije-ovladavanje pravilnim izgovorom glasova • Vježbe oslobađanja riječi iz rečeničkog konteksta-zamisli riječ, dodaj, izbaci, proširi, skрати, zamijeni, formiraj novi iskaz...

	<ul style="list-style-type: none"> • Vježbe oslobađanja riječi od objekta-uočavanje odnosa između objekata i dužine riječi, kratak objekt-dugačka riječ, dugačak objekt-kratka riječ, kratke i dugačke riječi, neobične riječi, zamjena riječi... • Vježbe oslobađanja riječi od jednog značenja – govorne igre, govorni zadaci s korištenjem istih riječi u različitim značenjima (jagoda je voće, a Jagoda je djevojčica i sl.) • Uvođenje elemenata grafomotoričke pismenosti-vježbe grafomotorike • Medijska pismenost: podržava se pismenost djece da koriste medije-knjige, časopise, novine tv aparate, kasetofone, dvd, foto-aparate, cd plejera...
<ul style="list-style-type: none"> • 2. MOTORIČKE SPOSOBNOSTI 	<ul style="list-style-type: none"> • POTENCIJALNE AKTIVNOSTI-sadržaji
<ul style="list-style-type: none"> • Ide natraške na prstima i peti • Penje se i silazi stepenicama bez pomoći, s noge na nogu • Izrezuje po crti bez prekida • Izrezuje krug • Crta krug i kvadrat • Preslikava nekoliko velikih slova • Uspješno hvata malu loptu • Skače na jednoj nozi barem 5 puta uzastopno • Drži ravnotežu na gredi • Skače sunožno naprijed 8 puta bez padanja • Od gline pravi lik iz 2-3 dijela • Crta čovjeka, kuću i drvo • Zna zašiljiti olovku 	<ul style="list-style-type: none"> • Temeljna potreba za kretanjem, hranom, zrakom, igrom, boravkom u prirodi • Morfološki status djeteta-njegovanje mišićnih reakcija potrebnih za ravnotežu i održavanje stava tijela • Hodanje po šljunku do zadatog cilja • Uskakanje i iskakanje iz obruča • Provlačenje, penjanje i puzanje-igra Tunel • Skakanje u vreći kroz igru kengura • Preskakanje lastiša • Igre loptom: tenis, košarka, fudbal • Igre savladavanja prepreka-poligon igre • Oponašanje kretanja životinja kroz igru Bijela roda tiho hoda • Nošenje vrećice sa pijeskom na glavi i sl.-vježbe ravnoteže • Igra Slijedi trag • Izrada dekorativnih predmeta za sobu, slikovnica, čestitki i sl. • Prirodni oblici kretanja s elementima atletike (hodanje, trčanje, skakanje, penjanje, provlačenje, kotrljanje, održavanje ravnoteže prilikom kretanja, šutiranje, vođenje lopte...) • Elementarna gimnastika-bacanje i hvatanje, bacanje kotrljanjem, guranje, vučenje i potiskivanje, vožnja tricikla, trotineta, bicikla, sankanje, klizanje, vožnje koturaljki, organizirano postavljanje i kretanje • Pokretne igrolike vježbe, tematske pokretne igre i elementarne športske igre • Plesne aktivnosti, naše narodne igre i plesovi, plesovi drugih naroda i disko plesovi • Pokretne igre i šetnje na otvorenom zraku i u prirodi • Aktivnosti crtanja i slikanja (likovne igre linija po raznovrsnosti i dužini, vrsti, smjeru, intenzitetu... dekorativna upotreba boja • Izrada reljefa i pune plastičnosti • Aktivnosti sa prirodnim i otpadnim materijalima • Igre štampanja i umnožavanja-preslikavanja
<ul style="list-style-type: none"> • 3. SAMOSTALNOST 	<ul style="list-style-type: none"> • POTENCIJALNE AKTIVNOSTI-sadržaji
<ul style="list-style-type: none"> • Samostalno se oblači i obuva (bez zavezivanja) • Samostalno jede • Pomaže u postavljanju stola • Čisti svoje mjesto na stolu • Češće briše nos samoinicijativno nego uz podsjećanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Igre „kao da“ (oponašanje radnje odraslih) • Igre uloga imitativne prirode (npr. životinja) • Vidi kako mogu, kako znam • Igre: Mali ljekari, Kod frizera, U kuhinji, Uradi što radim ja, Modne revije, Ko će prije (oblačenje, obuvanje, pranje zubića, češljanje i sl.), • Održavanje higijene tijela, posebno lica, ruku noktiju, nogu • Održavanje higijene usta (korišćenje četkice za zube) • Održavanje higijene kose (češljanje) • Održavanje čistoće i urednosti odjeće, obuće i osobnih stvari, kao i higijena neposredne okoline sukladno dječijim mogućnostima • Mjerenje sopstvene težine i praćenje promjene u pogledu težine • Pravilna ishrana- korišćenje pribora za jelo

<p>• 4. SOCIJALNO-EMOTIVNE SPOSOBNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Igra se sa drugom djecom • Igra uloge iz bliskih društvenih događaja • Voli tajne i iznenađenja • Govori hvala i molim u 75% slučajeva • Poštuje većinu zabrana • Pokazuje obzir kada treba pomoći drugoj djeci • Pokazuje interes u ispitivanju spolnih razlika 	<p>• POTENCIJALNE AKTIVNOSTI-sadržaji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Takmičarske igre • Igre s pravilima i dogovaranjem • Empatično je, suosjećajno, tješi mlađeg i slabijeg prijatelja • Crtanje u paru • Igre s izmišljenim pravilima (stvaranje novih pravila) • Društvene igre: Gluhi telefoni, Don Makaron... • Prometne igre • Situacione igre • Igre s pravilima • Izlasci i šetnje do kulturnih ustanova • Ravnopravno dijeljenje igračkaka, pribora i materijala za rad i sl. • Međusobno poštivanje djece • Koncepti: Autoritet i Pravda • Pjevanje u okviru glazbenih igara ili glazbenih dramatizacija • Izvođenje melodije pjesama uz pratnju melodijskog instrumenta i ritmičke strukture uz pratnju orfovog instrumentarija (štipići, bubnjevi, zvečke, kistanjete...) • Plesne aktivnosti (najčešće se povezuju s tjelesnim aktivnostima)
<p>• 5. SPOZNAJNE SPOSOBNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prepoznaje i imenuje do 8 boja • Grupiše slike poznatih predmeta (čarapa, cipela, stopalo) • Crta, imenuje i opisuje prepoznatljive slike, crta osobu sa 2-6 prepoznatljivih dijelova (glava, ruke) • Pažnja traje 10-15 minuta • Može govoriti o juče, davno prošlom, o danas i sutra • Prisjeća se 4 viđena predmeta na slici • Donosi 1-5 predmeta na zahtjev • Gradi piramidu od 10 kocki kao imitaciju • Zna šta je prvi i zadnji • Imenuje, pokazuje dijelove koji nedostaju na nacrtanom predmetu • Broji do 10 • Dovođava započeto • Po opipu prepoznaje krug, kvadrat i zvijezdu 	<p>• POTENCIJALNE AKTIVNOSTI-sadržaji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prepoznavanje i verbaliziranje opaženog (npr.neposredna okolina) • Priče i bajke • Igra slova i brojki • Klasifikacija po boji, veličini i obliku • Igre zamišljanja i uživanja u neki lik • Igre: Dopuni rečenicu, Na slovo na slovo, Čarobna vreća, Uoči šta nedostaje • Dramatizacije tekstova i stihova • Manipulacija materijalima (prirodnim i drugim) • Igre: igre na računaru • Loto igre • Memory slike • Igre utvrđivanja količine-mjere i mjerenje • Igre: upoređivanje, serijacija, klasifikacija • Aktivnosti stjecanja znanja direktnim posmatranjem • Aktivnosti samosaznavanja: izgled, građa sopstvenog tijela, osobne, obiteljske, uzrasne, spolne, zdravstvene, socijane, kulturne, rasne, jezičke osobnosti • Aktivnosti izražavanja i prepoznavanja osjećanja: tijelom, pokretom, gestom, mimikom, verbalno • Aktivnosti shvatanja odnosa među ljudima: dječija prava, norme i pravila, socijalne uloge: obitelj-uža i šira obitelj, poznati i nepoznati vršnjaci i odrasli; odnosi među ljudima-suradnja, prijateljstvo • Aktivnosti o zanimanjima ljudi • Društvene, rekreacione, umjetničke, športske i istraživačke igre/aktivnosti djece i odraslih • Aktivnosti istraživanja prirodnih i društvenih pojava: razlikovanje živog i neživog, čovjek kao pripadnik društva • Biljni svijet (karakteristike biljaka, kriteriji za klasifikaciju, uvjeti za opstanak biljaka, izgled i temeljni dijelovi biljaka, vrste biljaka prema mjestu gdje rastu • Ekosustavi: voćnjak, njiva, šuma, polje, bara ... • Životinjski svijet : karakteristike životinja, poznavanje životnog ciklusa, način kretanja životinja, mjesta za opstanak i život (grad, selo, kuća), načina razmnožavanja... • Prirodne pojave: razlikovanje godišnjih doba, toplotne pojave, magnetizam, elektricitet, zrak, svjetlost, zvuk, trenje, kretanje • Agregatna stanja, rastvorljivost u vodi • Reljef kraja u kome živimo, zemlja i svemir • Zaštita i očuvanje životne sredine-ekološke aktivnosti i radionice • Promet: upoznavanje s pravilima ponašanja u prometu i njihovom primjenom u svakodnevnom životu, prometna pravila, uloga semafora, poznavanje temeljnih prometnih znakova, prijevozna sredstva, vrste prometnih sredstava...

	<ul style="list-style-type: none"> • Praktična prostorna orijentacija (opažanje , imenovanje i apstrahovanje prostornih dimenzija predmeta i shvatanje veličine) • Praktično korišćenje i učestvovanje u kreiranju različitih prostora u vrtiću, situacijama šetnje i boravka napolju • Uočavanje rasporeda predmeta i bića u prostoru, količine, veličine, oblici, poredak-niz, ... • Formiranje pojma skupa: grupisanje predmeta, izdvajanje i razlikovanje svojstava predmeta, nalaženje sličnosti i razlika među predmetima, klasifikacija predmeta, operacije sastavljanja i rastavljanja skupova, pridruživanje, predstavljanje skupa • Predstavljanje prostora iz okoline kroz korišćenje predmeta, slika, modela, maketa, crteža, panoa, plakata, slikovnica, igračkaka... • Izgrađivanje pojma broja: brojanje predmeta, pokreta, zvukova, zamišljenih predmeta i pojava • Serijalno brojanje po: dužini predmeta, koraka, zvuka, nijansi boja... • Upoznavanje i prepoznavanje cifre kao simbola • Pisanje cifara • Formiranje pojma brojnog niza, mjesto broja u brojnom nizu • Formiranje pojma: cijelo, pola, dio • Osmišljavanje matematičkih problema pomoću predmeta ili zamišljanjem (smisli priču u kojoj se nešto sabira, gdje se pominju parovi...) • Korišćenje društvenih igara i stvaranje novih pravila • Obilježavanje prisutnosti djece u vrtiću, zaduženja... • Praktično korišćenje predmeta različitih oblika , igračkaka, modela, slika, kombinacija oblika, izmišljanje neobičnih oblika, pronalaženje predmeta u okolini koji liče na geometrijske oblike • Aktivnosti prevođenja s predmetnog na slikovno predstavljanje (kocka, kvadrat, lopta) • Mjere i mjerenje: opažanje, shvatanje i praktično mjerenje različitih veličina (dužine, zapremine i težine) • Igre istraživanja i isprobavanja nestruktuiranog materijala-voda, tijesto, plastelin, pijesak, lišće, sjemenje, plodovi, dugmad, ambalažni materijali... • Različite sportske igre u kojima će određivati različite dužine,... mjerenje zvuka, pokreta...korišćenje nestandardnih mjera • Vremenski odnosi: doba dana, dani u tjednu, godišnja doba
SADRŽAJI PROGRAMA za djecu uzrasne dobi 6 godina	
<ul style="list-style-type: none"> • OČEKIVANI ISHODI 	<ul style="list-style-type: none"> • POTENCIJALNE AKTIVNOSTI-sadržaji
<ul style="list-style-type: none"> • 1. KOMUNIKACIJSKE SPOSOBNOSTI 	
<ul style="list-style-type: none"> • Priča jednostavne šale • Prepričava svoj dan • Zna: kroz, od, prema, preko, daleko • Pita za značenje nepoznatih riječi • Još uvijek se može čuti nepravilan raspored riječi u rečenici 	<ul style="list-style-type: none"> • Kreativne dramske uloge i igre uloga • Aktivno slušanje-pripovijedanje-glazba (muzika) • Predčitačke vještine-manipulacija slovima • Literarna i umjetnička djela • Ponavljanjem usvaja retoriku, npr.recitacije, brojalice • Glumi • Govorne igre: Kaži suprotno, Kaži naopačke, Rimovanje riječi, Izmisli kraj priče, Gluhi telefon... • Moja mama, moj tata i moj prijatelj-opisivanje karakteristika • Igra pamćenja: Šta nedostaje • Dramatizacije tekstova: Jež i jabuka ... • Igra imitacije: Pogodi šta radim... • Pričanje po slici • Kaži nešto umanjeno • Kaži nešto uvećano

2. MOTORIČKE SPOSOBNOSTI	POTENCIJALNE AKTIVNOSTI-sadržaji
<ul style="list-style-type: none"> • Skače s noge na nogu • Hoda po gredi • Uspješno baca i hvata malu loptu • Hoda ravno prema cilju • Izrezuje jednostavne oblike • Crta trokut • Prepisuje vlastito ime • Preslikava brojeve 1-5 • Drži olovku poput odraslog • Nosi ljepilo i priljepljuje pravilno • Ustaljeno korišćenje ruke dešnjak-ljevak • Boji ostajući 95% unutar crte • Veže čvor na cipeli i sl. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vještine u igri loptom na otvorenom • Fine grafomotoričke vježbe na zadani oblik, radni listić s crtama i bez • Bojenje unutar crte-bojanke-nizanje-umetanje-mjerenje • Šetnja na svježem zraku u parovima • Pravimo vrećice za voće i povrće, bojimo vrećice • Kaširanje- izrada raznih oblika i predmeta sukladno temama • Vagamo voće, povrće i druge namirnice-upoređivanje • Nižemo ogrlice od tjestenine i drugih materijala • Loto igre-složi slike po redoslijedu • Mijesimo tijesto-pravimo kolače
3. SOCIJALNO-EMOTIVNE SPOSOBNOSTI	POTENCIJALNE AKTIVNOSTI-sadržaji
<ul style="list-style-type: none"> • Bira prijatelje • Igra se jednostavnih stolnih igara • Igra se takmičarskih igara • Udružuje se s drugom djecom u suradničkoj igri, uvodeći grupne oblike, podjelu uloga, zadanu riječ • U igri koristi rekvizite i simbole • Preuzima odgovornost za učinjeno • Izražava osjećanja: ljut, sretan, voli • Tješi prijatelja u nevolji • Opisuje ljudska prava, a posebno prava djeteta kroz priče, slike, simbole i pjesme 	<ul style="list-style-type: none"> • Takmičarske igre • Igre po pravilima, podjela uloga, fair play igra • Unapređivanje dramskih igara kroz posjete institucijama-dom zdravlja, policija, mediji, pošta i sl. • Omogućiti slobodan izbor igara, poticati pozitivno ponašanje i preusmjeravati nepoželjna ponašanja • Dijelimo slatkiše i pribor ravnomjerno za sve • Igre: Pokaži pa kaži, Pogodi po ukusu • Stvaralačka igra: Neobična prodavnica • Igre pantomime • Briga o sobnom cvijeću i kućnim ljubimcima (ribice, ptice, kornjače) • Imitativne igre: Veseli i tužni klovn, Idemo na more, Na klizalištu, Rijeka teče i sl. • Posjete kazališnim predstavama za djecu, posjete muzeju i drugim institucijama • Igre uloga: Mama, Nana-Baka, Djed, Moj drug, Moja sestra i sl.
4. SPOZNAJNE SPOSOBNOSTI	POTENCIJALNE AKTIVNOSTI-sadržaji
<ul style="list-style-type: none"> • Prepričava priču iz slikovnice s razboritom preciznošću • Imenuje barem po 5 slova i brojeva • Napamet broji do 20 • Reda cifre od 1-10 po redu • Svrstava predmete po jednostavnim obilježjima (boja, oblik, veličina) • Precizno koristi vremenske pojmove: sutra i jučer • Poznaje pravila za siguran prelazak preko ulice • Zna šta je pola a šta cijelo • Zna dane u tjednu • Slaže predmete po dužini i debljini • Zna desno-lijevo • Slova svog imena • Naslijepo prepoznaje kvadrat i trokut • Zna: prvi, drugi, treći • Razvijanje svijesti o značaju zaštite i očuvanja okoliša • Kulturna baština • Priprema se za školu i akademske programe učenja • Stvaranje razvojnih pretpostavki i usvajanje socijalnih i moralnih vrijednosti demokratskog i tolerantnog društva • Poštivanje ljudskih prava, temeljnih sloboda i razvoj za život u demokratski uređenom društvu 	<ul style="list-style-type: none"> • Uočavati, zaključivati, povezivati, dan-noć, jučer-danas-sutra • Igre klasifikacije i serijacije • Na temelju doživljenog prepričavati kreativno stanje i izražavanje • Dnevni ritam aktivnosti-slikovno izražen sat • Nizanje, brojanje, računanje • Kroz obilje prirodnog materijala omogućiti djeci neposrednu manipulaciju i istraživanje (lišće, cvijeće, trava, i dr.) • Učenje tradicionalnih igara kraja • Upoznavanje s običajima zavičaja • Obilježavanje značajnih datuma • Učešće na kulturnim manifestacijama • Folklor i ples • Posjeta muzejima i spomenicima • Organizirati rad sa djecom u godini prije polaska u školu kroz glazbeni, jezički program • Origami tehnika-ukrasi za sobu i sl. • Izrada slikovnica, albuma • Igra: Loto-godišnja doba • Razgledanje enciklopedija uz razgovor i diskusiju • Igra : Ne ljuti se čovječe, šah, domino i sl. • Didaktička igra: Čarobna kutija • programi igraonice: <ul style="list-style-type: none"> a) Rano učenje nota i sviranja (prema interesu djeteta) b) Rano učenje stranog jezika kroz igru: učenje temeljnih riječi c) Likovne, lego, informatičke i druge igraonice <ul style="list-style-type: none"> • Razvijanje zdravih navika • Razvijanje vještina, tolerancije i kreativnosti • Podsticanje pozitivnog ponašanja • Poštivanje individualnosti, osobina djeteta umjesto nadmoći • Poštivanje različitosti i sličnosti (imam plavu kosu a moj prijatelj crnu) • Sloboda, mišljenje i govor • Zajedničko osmišljavanje • Pravo na izbor

8. PROFIL I STRUČNA SPREMA UPOSLENIKA

1) Cjeloviti razvojni program predškolskog odgoja i naobrazbe realiziraju odgajatelji i stručni suradnici različitih profila (pedagozi, specijalni pedagozi, logopedi, psiholozi, ljekari, socijalni radnici) s visokom stručnom spremom i položenim stručnim ispitom.

2) Njegu i brigu o zaštiti i unapređenju zdravlja djece u dobi od šest mjeseci do polaska u osnovnu školu realiziraju medicinski radnici sa završenim fakultetom, višom ili srednjom medicinskom školom i položenim stručnim ispitom.

2) Vrsta stručne spreme i ostali uvjeti za obavljanje odgojno-obrazovnog rada u predškolskoj ustanovi bliže se definiraju standardima i normativima predškolskog odgoja i naobrazbe.

II.

Ovaj cjeloviti razvojni program predškolskog odgoja i naobrazbe Tuzlanskog kantona primjenjivat će se u predškolskim ustanovama od pedagoške 2010/2011. godine.

III.

Cjeloviti razvojni program predškolskog odgoja i naobrazbe Tuzlanskog kantona objavit će se u «Službenim novinama Tuzlanskog kantona».

IV.

Stupanjem na snagu ovog Cjelovitog razvojnog programa predškolskog odgoja i naobrazbe stavljaju se van snage Osnove programa odgojno-obrazovnog rada s djecom predškolskog uzrasta školske 1994/95. godine (Rješenje Ministarstva naobrazbe Republike Bosne i Hercegovine, broj: UPP-I-03-611-3112/94 od 15.7.1994. godine).

V.

Ovaj Cjeloviti razvojni program predškolskog odgoja i naobrazbe Tuzlanskog kantona stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u «Službenim novinama Tuzlanskog kantona», a primjenjivat će se od pedagoške 2010/2011. godine.

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
TUZLANSKI KANTON
Ministarstvo naobrazbe,
znanosti, kulture i športa
Broj: 10/1-38-927/10
Tuzla, 19.1.2010. godine

MINISTRICA
Prof. dr. Mirzeta Hadžić-
Suljkić, v.r.

42

Na temelju članka 5. i članka 23. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Tuzlanskog kantona («Službene novine Tuzlanskog kantona» br. 17/00, 3/01, 12/03, 10/05 i 37/08) i članka 29. stavak 1. točka 26. i stavak 13. Zakona o izvršenju Proračuna Tuzlanskog kantona za 2009. godinu («Službene novine Tuzlanskog kantona» br. 4/09 i 9/09), Ministarstvo za rad i socijalnu politiku Tuzlanskog kantona, donosi

ODLUKU

o izmjenama Programa raspodjele sredstava za materijalno zbrinjavanje osoba u stanju socijalne potrebe za 2009. godinu

I.

U točki I. Programa raspodjele sredstava za materijalno zbrinjavanje osoba u stanju socijalne potrebe za 2009. godinu Ministarstva za rad i socijalnu politiku Tuzlanskog kantona broj: 09/1-14-867/09 od 14.04.2009. godine, na koji je Vlada Tuzlanskog

kantona dala suglasnost Odlukom broj: 02/1-14-867-1/09 od 21-05.2009. godine u stavku 1. iznos od «778.400,00 KM» zamjenjuje se iznosom od «878.400,00 KM».

U istoj točki u tabeli pod rednim brojem 1. kod «HO Merhamet MDD Regionalni odbor Tuzla» iznos odobrenih sredstava od «456.000,00 KM» zamjenjuje se iznosom od «556.000,00 KM», a kod ukupnog iznosa, iznos od «682.000,00 KM» zamjenjuje se iznosom od «782.000,00 KM».

II.

Ova odluka stupa na snagu danom davanja suglasnosti od strane Vlade Tuzlanskog kantona, a primjenjivat će se od 01.12.2009. godine i ista će se objaviti u «Službenim novinama Tuzlanskog kantona».

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
TUZLANSKI KANTON
Ministarstvo za rad i
socijalnu politiku
Broj: 09/1-14-23335/09
Tuzla, 16.12.2009. godine

MINISTAR
dipl.ecc.Faruk Vikalo, v.r.

43

Na temelju članka 23. stavka 1. alineje 5. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Tuzlanskog kantona («Službene novine Tuzlanskog kantona», br. 17/00, 3/01, 12/03, 10/05 i 3/08) i članka 131. Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti obitelji s djecom («Službene novine Tuzlanskog kantona» br. 12/00, 5/02, 13/03, 08/06. i 11/09), donosim

NAREDBU

o visini mjesečnih novčanih potpora i naknada korisnika socijalne zaštite

I.**SOCIJALNA ZAŠTITA-TEMELJNA PRAVA**

1.0. Stalna novčana potpora.....	112,00 KM
1.1. Obiteljski dodatak za nesposobnog člana	33,00 KM
2.0. Naknada za pomoć i njegu za osobe s težim stupnjem invaliditeta.....	75,00 KM
2.1. Naknada za pomoć i njegu za osobe s teškim stupnjem invaliditeta.....	150,00 KM
3.0. Naknada za smještaj djece u drugu obitelj.....	440,00 KM
3.1. Naknada za smještaj odraslih osoba u drugu obitelj.....	370,00 KM

II.**SOCIJALNA ZAŠTITA-OSTALA PRAVA**

4.0. Subvencija troškova sahrane-dženaza-pokopa	do 500,00 KM
5.0. Jednokratna novčana potpora za osobe	do 190,00 KM
5.1. Jednokratna novčana potpora za obitelj	do 330,00 KM
5.2. Izuzetna jednokratna novčana pomotpora prema procjeni stručnog tima Centra za socijalni rad sukladno zakonu	
5.3. Naknade i potpore u dijelu zaštite obitelji s djecom isplaćivat će se sukladno posebnim odlukama Vlade Kantona i na način definiran odlukama	

III.

Isplata sredstava po ovoj uredbi vršit će se sukladno Odluci o privremenom financiranju Tuzlanskog kantona za period 01.01.2010. do 31.03.2010. godine («Službene novine Tuzlanskog kantona» broj 16/09) do usvajanja Proračuna Tuzlanskog kantona za 2010. godinu.

IV.

Isplatu po ovoj uredbi u dijelu temeljnih prava vršit će Ministarstvo za rad i socijalnu politiku Tuzlanskog kantona putem